

Duurzaam kappen

Omerekend heeft Staatsbosbeheer zo'n 55 vierkante meter bos per inwoner onder zijn hoede. Dit is niet alleen waardevol voor recreanten en natuurliefhebbers. Bomen leveren ons een schone en hernieuwbare grondstof: hout.

Nederland heeft 350.000 hectare bos, waarvan Staatsbosbeheer 90.000 hectare beheert. Nederlanders zijn grootverbruikers van hout. Per jaar vindt 16 miljoen kubieke meter van dit natuurproduct zijn weg naar onze bouwmarkten en tuincentra, en worden gebruikt voor gebouwen en verpakkingsmaterialen. Voor zo'n enorme houthonger is een productiebos nodig met tweemaal de omvang van ons land. Niet verwonderlijk dat het meeste hout afkomstig is uit het buitenland. Staatsbosbeheer is van oudsher producent van binnenlands hout en oogst een deel van de eigen aangeplante bomen om te voorkomen dat de landelijke houtconsumptie ten koste gaat van kwetsbare ecosystemen zoals tropisch regenwoud. Bovendien is hout een schone grondstof. Al wat er bij de productie aan te pas komt, is zon, water en lucht. Door het aanplanten van nieuwe bomen groeit er weer nieuw hout. Zelfs hout dat niet geschikt is voor

het maken van meubels, papier of andere producten is nog bruikbaar, bijvoorbeeld als biomassa voor groene energie. Alles bij elkaar biedt hout een duurzaam alternatief voor materialen zoals plastic, metaal en beton.

Gedragscode

Bomen kappen doet Staatsbosbeheer met de grootste zorgvuldigheid. De werkzaamheden vinden voornamelijk plaats in de herfst en winter. Dan hebben broedende vogels er geen last van. Alleen op drassige plekken wijkt Staatsbosbeheer uit naar de zomer, want anders brengt het zware materieel, dat nodig is om de bomen te rooien, schade toe aan de kwetsbare bosbodem. Bij de houtoogst houdt het zich aan de regels uit de Gedragscode Zorgvuldig Bosbeheer die Staatsbosbeheer samen met Het Bosschap en andere bosbeherende organisaties opstelt. Deze gedragscode zorgt ervoor dat werkzaamheden niet nadelig zijn voor natuurlijke bosbewoners. Zo is afgesproken dat holle bomen waarin vogels nestelen, dassenburchten of vaste verblijfplaatsen van vleermuizen en beschermde planten blijven staan. Daarnaast moet al het hout voldoen aan het internationale keurmerk van de Forest Stewardship Council (FSC), de Raad voor Goed Bosbeheer. Behalve voor het milieu is bij de productie van hout met dit keurmerk bijvoorbeeld ook aandacht voor omwonenden en recreanten bij de keuze van een houtafvoerroute.

Vormen van houtkap

Verreweg de meeste houtkap valt bij Staatsbosbeheer onder het reguliere bosbeheer: houtkap in multifunctionele bossen waar houtoogst wordt gecombineerd met natuur en recreatie. Maar ook op andere plekken moeten soms bomen worden weggehaald. Het gaat dan om oorspronkelijke productiebossen met inmiddels een hoge natuurwaarde. Dankzij houtkap krijgen

Bomenkap en emoties

Omgevingspsycholoog Agnes van den Berg doet aan het Wageningen University & Research Centre onderzoek naar de manier waarop mensen de natuur beleven. "Het eren van bomen komt in veel culturen voor", zegt ze. "Bomen die bijvoorbeeld op een speciale plek staan of een aparte vorm hebben, zijn van bijzondere betekenis voor mensen. Waarschijnlijk heeft dit iets te maken met de grootte en levensduur van bomen. Dat brengen mensen in verband met duurzaamheid, kracht en standvastigheid." Het kappen van bomen leidt vaak tot emotionele reacties uit de maatschappij en tot protest, weet van den Berg uit eigen onderzoek. Bij bomenkap speelt ook de achterliggende reden mee. "Men heeft meer begrip voor het kappen van bomen in productiebossen om er meubels van te maken, dan wanneer een stadsboom moet wijken voor een parkeerplaats."

deze bossen een meer gevarieerde samenstelling: verschillende soorten, variatie in leeftijd en dichtheid van bomen. Dit vergroot de weerstand van bossen tegen bijvoorbeeld ziektes of storm- en brandschade. In andere bossen wordt hout gekapt om ze om te vormen naar zeldzame (natte) heide, stuifzanden en schraalgraslanden, of om cultuurhistorische landschappen te herstellen met ruimte voor natuur.

Houtoogst in getallen

60 procent (54.000 hectare) van de bosgebieden van Staatsbosbeheer valt onder regulier bosbeheer. De jaarlijkse houtoogst bedraagt hier 300.000 kubieke meter: een derde van de totale binnenlandse opbrengst. De overige houtproductie komt van andere terreinbeherende organisaties, maar vooral ook van particuliere grondbezitters. De Nederlandse bossen voorzien momenteel in 7 procent van de Nederlandse houtbehoefte. Van het geoogste hout is 84 procent geschikt voor het maken van meubels, bouwmaterialen en papier. De rest is energiehout dat zesduizend huishoudens van warmte voorziet. Van de jaarlijkse houtaanwas laat Staatsbosbeheer 30 procent ongemoeid.

Markante wegwijzers

In het reguliere bosbeheer vindt houtkap plaats op twee manieren: uitdunnen en verjongingskap. Uitdunnen betekent dat houtvesters hier en daar een boom kappen. De resterende 'toekomstbomen' krijgen ruimte om uit te groeien. Exemplaren met rechte stammen mogen blijven staan. Het zijn veelbelovende houtleveranciers. Ook bomen met bijzondere natuurwaarden, zoals holten voor allerlei dieren, of bossen met een gevarieerde soortenmix worden gespaard. Bomen waar recreanten veel plezier aan beleven, zoals markante wegwijzers in het bos, blijven ook staan.

Positief effect

Bij het kappen van bomen verdringt de moderne houtoogstmachine hoe langer hoe meer de kettingzaag. Deze machine gaat secuur te werk. De bestuurder

bepaalt precies welke boom de machine met vastpakt. Hij zaagt de boom vlak boven de grond af, ontdoet hem van zijtakken en zaagt hem ter plekke op gewenste lengte. De boomstam hoeft niet meer door het hele bos te worden gesleept, dus de rest van het bos heeft minder last van de houtkap. Het uitdunnen van bossen heeft een positief effect op de diversiteit van planten en dieren; doordat er meer licht op de bosbodem valt, ontstaat een rijkere ondergroei waarin allerlei dieren beschutting vinden.

De tweede manier van regulier bosbeheer is verjongingskap. Hierbij haalt men in één keer groepen volgroeide bomen weg. Wat overblijft zijn open plekken, die er in de eerste instantie kaal uitzien. Maar al snel neemt jong leven de ruimte in. In een paar jaar tijd ontwikkelt zich een nieuw bos waarvan toekomstige generaties kunnen genieten. Met deze gunstige bijwerking 'sniijdt' de houtzaag aan twee kanten.

Gepubliceerd in: Onverwacht Nederland (september 2011) | Magazine van Staatsbosbeheer

© Manon Laterveer-de Beer